

БІБЛІОТЕКА АМАТОРСЬКОГО ТЕАТРУ Ч. 1.

О. КОТАНСЬКИЙ

Батьки і Діти

Драма з народнього життя на 5 дій

Видавництво «СВІТАНОК»
NEW BRITAIN, CONN.

1946

БІБЛІОТЕКА АМАТОРСЬКОГО ТЕАТРУ Ч. 1.

О. КОТАНСЬКИЙ

Батьки і Діти

Драма з народнього життя на 5 дій

Видавництво «СВІТАНОК»

NEW BRITAIN, CONN.

1 9 4 6

Право Передруку застережене.

Copyright – 1946.

ДІЄВІ ОСОБИ:

Степан Городнюк ----- фабричний робітник, літ 40.

Катря ----- його дружина, літ 35, слабує на чахотку.

Тарас ----- літ 16,
Оля ----- } іхні діти, літ 14, } в дальших діях
Богданко ----- } літ 6, } відповідно старші.

Текля ---- друга жінка Степана, нехарна, старша віком.

Михась ----- } менші діти Теклі з першого подружжя.
Іринка ----- }

Гаврило Крутиголова ----- посередник у женячці,
«факторний».

I-ий і II-ий пяниці.

Річ діється на чужині, в робітничому містечку.

ДІЯ ПЕРША

1. Ява

Хата Городнюка: вбога та чиста. Стіл накритий чистою скатертю; на столі квіти... З правого боку — вікно, коло вікна — столик для науки, побіч столика — поличка з книжками... По лівій стороні звичайна, вбога софа; коло столів звичайні крісла... по вікнах вазонки з квітами; на стінах образи.

На дворі теплий, літній час, як раз перед вакаціями.

У відчиненого вікна сидить і вишиває КАТРЯ, приспівуючи собі з легенька.

КАТРЯ: — Соловейку рябенький (2)
В тебе голос тоненький.

Защебечи ти мені (2)
Бо я в чужій стороні. (**відтак говорить**).

Так. У чужій стороні. Далеко від рідні, далеко від рідних сторін, від рідних пісень... І така туга за серце стискає, іноді здається — кінець уже.... А до того ще й слабість у грудях доїдає решту молодих літ... І бідний Степан, хоч як любить він мене, не всилі повернути мені щастя... Он, хоч гарно на дворі й весело, — мені сумно, бо я слаба... А я так хотіла би пожити ще для них, для моїх діток; та безнадійність убиває всю радість життя, бо невилічима недуга поволі доїдає мої груди (**легко кашлає**)... А вони й не передчувають, яка доля їх жде... (**Чути фабричний гудок**) Ось і гудок фабричний. Треба все повідкладати, та скоро поспішатись, бо ось що й не видко моєго голодного птацтва... Степан прийде з роботи, а діти зо школи... І поки живем, серце ти мое слабе, мусимо дбати про дітей і їхню долю. Плачем долі не добудемо.

(**Іздалека чути голоси дітей**). А ось вони й ідуть уже... (**Виглядає крізь вікно**). Ах, які ж вони веселі... А ось і Степан з ними... А малий Богданко, як будіучно іде побіч свого батька... (**всміхається мило**).

І таких дітей покидати? Піддаватися смутковій слабості? .. Ні, ні! Для них я хочу і буду жити! .. (**Діти вже на ганку**)... Ого, вони вже на ганку ... Що би не застали мене сумною, то треба скоріше до кухні іти, і обід приготувати! .. (**Відходить до кухні**)...

2 Ява

(Зараз же вбігають діти: **Оля, Богданко, Тарас**, — а за ними і **Степан** входить).

СТЕПАН: — (брудний, в робітничій одежі): — Ну, Данцю, що там нового було в школі?

БОГДАНКО: — О, я багато навчився!

СТЕПАН: — А що такого?

БОГДАНКО: — Я навчився малювати.

ОЛЯ: — Малювати?

БОГДАНКО: — Так. Я кольоровими кридками вималював нашу хату: такі самі вікна і комин на даху.

ОЛЯ: — А ну, покажи!

БОГДАНКО: — (витягає зза пазухи великий кусок паперу і подає Олі).

ОЛЯ: — Ув, як красно! Подивіться, татку! Так і дійсна наша хата.

СТЕПАН: — (оглядає малюнок). А справді, що красно!

ТАРАС: — Данцю, а чи перейдеш ти із діточого садку до першої кляси?

БОГДАНКО: — Так, перейду, і там усього буду вчитися.

СТЕПАН: — А чого ж ти там вивчишся?

БОГДАНКО: — Читати, писати й рахувати.

СТЕПАН: — Лиш тільки!

БОГДАНКО: — Ну, все те, що Тарас знає.

СТЕПАН: — Так рости скоро, щоби мудрий був. .

БОГДАНКО: — О, я на другий рік такий великий виросту! (показує рукою вгору, який великий виросте).

ОЛЯ: --- А покажи но нам, Данцю, як ти до школи будеш ходити.

6.

БАТЬКИ І ДІТИ

БОГДАНКО: — (взявши Тарасову шапку і Оліні книжки, бундючно проходить по хаті).

3. Ява

(Як усі сміються, входить незамітно — КАТРЯ, і, ставши в дверях, приглядається всьому. Після хвили говорить):

КАТРЯ: — Досить уже, сину. Бач, як усіх розсмішив. Ти хочеш великим бути, розумним, а он що виробляєш. Великі так не поступають.

БОГДАНКО: — (застидавши, не знає, що з собою робити).

ОЛЯ: — (рятуючи його в ситуації, приступає, голубить його). — Ух, любий ти наш збиточнику! Тебе й зісти можна б з радощів!

КАТРЯ: — Ідіть, діти, вмивайтесь. Обід уже готовий!

БОГДАНКО, ОЛЯ І ТАРАС: — (відходять до кухні).

4. Ява

СТЕПАН: — (Радісно) — Ось, Катре, які наші діти! Аж любо на них і глянути. І веселі, повні життя, а ще й мудрі. Такі діти це радість! Хто що злого сказав на них?... Ніхто. Всі лише хвалять і люблять їх. А все лише тому, бо добру і мудру неню мають!

КАТРЯ: — Не хвали за багато, мій милий. Не покладайся на їх доброту ні на їхні здібності. Важним є лише те, мій коханий, як ми зуміємо їх виховати, що б були вони Богу милі, корисні для нашого народу і для себе самих!

СТЕПАН: — Я вірю в них! І хочу в них дальнє жити. В їх ділах і в їх змаганнях за краще майбутнє своє й народу я цілого себе

для них жертвує!.. Я тяжко для них працюю оціми мозолистими руками! Я не допняв цього в життю, чого вони можуть допняти, та за те я тружусь і стараюся, що б їхнє життя було кращим!

КАТРЯ: —

Ось у тому є будування будучності для наших дітей і народу, коли ми посвячуємося для них. Не багацтва, в грошах можемо їм дати, але багацтво душі! Це наш обовязок . . .

СТЕПАН: —

Тому я й гордий, що наша посвята не пропадає марно, а вінчається гарними успіхами завдяки твоїй багатій душі... І хоч бідні ми, вбогі, і на хліб тяжко працюємо, та дітьми нашими ми багаті. Це наш скарб! Це заплата за наші тяжкі труди!.. Ми не покінчили всіх шкіл, бо ради куска хліба мусіли покинути вже середні школи і шукати хліба на далекій чужині, та за те живемо надією їхнього кращого. В них вершиться наше життя!

КАТРЯ: —

Правда, вони наше краще. Але, як хочемо, щоби вони продовжували і звершили наше життя, то мусимо їм і душі наші дати, а не лиш самий труд і хлібець.

СТЕПАН: --

Як же ж це? Та ж ми їхні батьки! Ми дали їм життя, ми й душі наші їм дали. Так, та неповні. Ми розділили їх. І їхні душі мусимо ще доповнити. Все, що найкраще в нас є, мусимо їм передати, перешкіпити . . . А чого самі не маємо, а вони що б могли цього допнити, мусимо ввести їх на добру дорогу життя, дорогу краси, знання й чесноти!

СТЕПАН: —

Як ти мудро говориш! При такій матері,

БАТЬКИ І ДІТИ

як ти, діти мусять бути добрі й красні.
Гордий я тобою, Катре моя, гордий і
нашими дітьми! Я їх ніколи, ні тебе не
виречуся!

КАТРЯ: —

Хочби й мене не стало?

СТЕПАН: —

(здивований). — Як?! Хиба ти хочеш
нас покидати?

КАТРЯ: —

Ні. Покидати не хочу. Я лиш так, бо й
самий знаєш, що вічно жити не будемо.
Колись усі повмираємо.

СТЕПАН: —

Ой, як ти налякала мене!

КАТРЯ: —

Не страхайся, мій милюй. Я лиш рада
тим, що ти їх так дуже любиш. Я бажа-
ла би, що б ти їх так завжди любив.

СТЕПАН: —

Люблю їх і горджуся ними. І на нашу
вірну любов присягаю, що діточок на-
ших не забуду до смерті! І хочби з ді-
дівською торбою на плечах прийшло
мені тинятися по світі і просити для них
милостині, я їх не забуду!

КАТРЯ: —

(цілує його в уста). Ось цім поцілуйом
припечатала твою присягу. Памятай!...
А зараз іди вмийся та переодягнися, а
я застелю стіл до обіду.

СТЕПАН: —

(відходить до кухні).

5. Ява

КАТРЯ: —

(сама; дивиться вслід за ним). — Бідний
ти, мій милюй. Не в силі я сказати тобі,
як болить мене серце за вами. Та що ж
вдію я, коли недуга сильніща від волі
до життя . . . Я весела з вами, бо для
для вас я й жити лиш хочу, тому я й
вмирати так дуже боюся! . . .

Я так, як у тому віршови, що читала...

(думає). Ага!.. «контра спем сперо!»

Так і я — на перекір надії, надіюся . . .

Ох, Боже Ти мій милюй, заховай мене,

молю Тебе, ще на довго для них. Нічим мої болі і терпіння в порівнанню з цею боязнью й страхом про їх будучність. Ти знаєш терпіння матері, бо й Тебе мати на муки повила! Скріпи мое серце, бо воно дуже болить . . . і хворе мліє . . . Ось усюди кругом мене все зове до життя! А на мою душу налягає вже тінь сумної будучності . . . Ох життя! Дай мені чару щоб заховати тебе! Ах, дай зілля, дай закляття, щоби не згубити тебе! . . .

ДІЯ ДРУГА

1. Ява

ОЛЯ: —

(В кухні пере. На лавочці цебрик, коло нього ОЛЯ пере на ручній прачці; на кріслі велика миса з купою випраного шмаття. В ОЛІ хустка завязана на зад, рукави закасані. Вона сама дуже змучена. Ще хвилю пере, відтак перестає на хвильку). Ох, як тяжко! Руки так болять . . . Котра ж це вже година? . . (дивиться на годинник); Ох! Татко раз повернуть з роботи! Коби лиш покінчти заки вони повернуть! . . (Знова забирається до прання і говорить): Ох, ненечко моя, додай мені сил докінчiti оцю роботу, що ти її для нас робила. Я вже велика! . . Ще лиш цей останній хуст! . . (пере скоро) . . . Вже . . . (викручує і кладе на купу): Ну, слава Богу, що докінчila, і татко не будуть знасти, що я сама прала сьогодні, і в школі не була . . . Хтось мусить роботу виконати. Матусі нашої нема, пішла до Бога; тому я, її доня, мушу таткови

стати в поміч . . . Чим скоріше треба винести шмаття на стрих, а опісля вже й цебрик з водою . . . (**Виходить зо шматтям**).

2. Ява

- СТЕПАН:** — (Після довшої павзи входить СТЕПАН, з роботи. Завважав цебрик і прачку)... А це що?.. Чия ж це робота?.. Я ж нікого не наймав прати... А може... Не може бути!.. Що б Оля до цього бралася?!
- ОЛЯ:** — (Скоро вбігає. Завваживши СТЕПАНА скрикує і стає). Ох!
- СТЕПАН:** — Олю, ходи-но сюди.
- ОЛЯ:** — (Зближається до Степана).
- СТЕПАН:** — Це твоя робота?
- ОЛЯ:** — (усміхаючись). Так, татку. Я вже велика дівчина.
- СТЕПАН:** — Велика дівчина?!.. А в школі чому не була?
- ОЛЯ:** — Це нічого. Я на завтра вивчуся своєї лекції; мені дівчата перекажуть завдану лекцію.
- СТЕПАН:** — Ні, дитинко, не для тебе ще така робота. Ти ще молода. Ти маєш до школи ходити, бо наша Неня в небі запевне гнівається на мене, що ти так тяжку працю робиш.
- ОЛЯ:** — (приголублюється до нього): Робота це не зло, татку. Я люблю робити. (хоче брати цебер).
- СТЕПАН:** — Підожди, не двигай цебра. Я самий винесу, а ти іди й приладъ що їсти.
- ОЛЯ:** — Добре, таточку... (**Виходить одними дверима**, а СТЕПАН виносить цебер з водою на двір... (**Сцена лишається порожна на хвилю**)).

4. Ява

СТЕПАН: — (Повернувшись без цебрика, сідає край стола, задумавшись) . . . І чи сподівавсь я такої долі? . . Чи думав я коли, що аж до такого прийде? (звертається до образа Катрі): Катре дорога, чому ти покинула мене на таку поталу? Чому осиротила свої діточки так скоро? Хто ж виховає їх тепер? . . Бо я, чи зможу цього доконати? Боюся, що я за слабий, я немічний без тебе! . . Хто ж пораду дастъ? . . Ох, болюче, вельми болюче, глядіти на сироти! . . Ось і твоя доня, така дрібненька й молоденька, береться вже за тяжку роботу . . . І що ж мені діяти? Кого ж до помочі покличу, коли брак гроша?!

Ох доле моя, нещасная доле! . . (засуваний схиляє голову й думає).

5. Ява

ОЛЯ: — (вбігає з куні): Таточку, таточку, я вже й вечеру маю готову! . . (примилюється до нього). Не гнівайтесь на мене, таточку, я вже велика дівчинка . . . Ось глядіть! Я можу господинею стати. Матусенька любі навчили мене всього. Отож і нічим вам журитися про мене. Олю, якже не журитися, коли бачу, як тяжку працю робити мусиш.

СТЕПАН: — О, це нічого. Нас у школі вчать, що всяка праця вшляхотнює людину і приоздоблює. А ви ж не хотите, щоби ваша доня була непорадна і нездібна до праці! Я ж дівчина, і повинна розумітися на господарці. Усе буде добре, тільки не гризіться . . .

(Хтось застукав до дверей).

СТЕПАН: — Прошу!

6. Ява

(Входить ГАВРИЛО КРУТИГОЛОВА).

ГАВРИЛО: — Добрий вечір, пане Городнюк.

СТЕПАН: — Доброго здоровля, пане Крутиголова.

ГАВРИЛО: — Якже ви маєтесь, панно Олю?

ОЛЯ: — Дякую, добре.

СТЕПАН: — Прошу сідати.

ГАВРИЛО: — Дякую (сідає).

ОЛЯ: — Таточку, я вийду до крамниці, бо хліба не стало. Рівно ж поступлю до моєї подруги, Оксани, і заким хлопці повернуть з української школи, я буду вдома і тоді повечеряємо.

СТЕПАН: — Добре, доню, іди.

ОЛЯ: — Пробачте, пане Крутиголова . . . (відходить).

7. Ява

ГАВРИЛО: — Ну ѿ гарна ж дівчина.

СТЕПАН: — Гарна ѿ добра. Чисто, як її неня.

ГАВРИЛО: — Не постидаєтесь такою дитиною.

СТЕПАН: — Та що ж, коли сирота. береться вже до тяжкої праці домашної.

ГАВРИЛО: — (вдає здивованого): Та що ви кажете?

СТЕПАН: — Та справді. Ось і сьогодні зловив її, хусти прала, навіть у школі не була.

ГАВРИЛО: — Ов, то зле!

СТЕПАН: — Зле, але що робити?

ГАВРИЛО: — Вона ще молода, та ѿ дуже делікатна. Навіть шкільні зласти не позволяють на таке.

СТЕПАН: — Знаю, та що ж, карати дитини за це не буду.

ГАВРИЛО: — Борони вас, Боже, від такого. Навіть,

- цивільні власти суворо покарали би вас за таке. Йй треба до школи ходити. Вона ж дуже спосібна. А й самі знаєте, який же це тяжкий хліб без образовання.
- СТЕПАН:** — Це я й самий найкраще знаю. Гірка доля без науки, без образовання.
- ГАВРИЛО:** — Отже ж, бачите. Гріх великий малиб ви, як що занапастилиби так свою дитину.
- СТЕПАН:** — Ну та якже цьому зарадити? Гніватися на неї не в силі, бо так заговорить, так закрутить . . .
- ГАВРИЛО:** — Як дитина має талан до науки, так треба її до того заохотити.
- СТЕПАН:** — Але як?
- ГАВРИЛО:** — Дуже просто.
- СТЕПАН:** — Так порадьте.
- ГАВРИЛО:** — Перш за все треба, щоби вона не турбувалася домашною роботою.
- СТЕПАН:** — А якже це зробити?
- ГАВРИЛО:** — До тяжкої роботи в хаті є жінки.
- СТЕПАН:** — А де ж їх дістати?
- ГАВРИЛО:** — О, їх аж забагато є!
- СТЕПАН:** — Але де грошей дістати, щоби платити?
- ГАВРИЛО:** — Платити?!
- СТЕПАН:** — Ну, а якже?
- ГАВРИЛО:** — Багато є таких жінок, що за хліб і сіль робили би.
- СТЕПАН:** — За хліб і сіль? Та ж це не справедливо!
- ГАВРИЛО:** — Несправедливо, але корисно!
- СТЕПАН:** — Ні, я так не хочу.
- ГАВРИЛО:** — То мало, що ви не хотите, але що іншого будете чинити? Хочете може дитину запропастити?
- СТЕПАН:** — Ні, але в мене грошей нема, щоби наймати поміч.
- ГАВРИЛО:** — Хто ж каже наймати?!
- СТЕПАН:** — Ну, а якже?

ГАВРИЛО: — (зіриваний вже троха): Ой, які ж бо
ви нездогадливі. На все є штуканція.

СТЕПАН: — Штукація? Яка?

ГАВРИЛО: — (сміється глумливо). Ну й забита же в
vas голова, забита. Та ж я спеціаліст
від таких штукацій!

СТЕПАН: — (споглядає на нього здивований).

ГАВРИЛО: — Та ж такі штукації це мій «бізнес», як
кажуть. Я кожному можу помогти, то й
вам поможу.

СТЕПАН: — Мені?

ГАВРИЛО: — Ага, вам. Мій «бізнес» є посередничити
в женячці.

СТЕПАН: — Мені женитися?!

ГАВРИЛО: — Або ж ви святі! . . Та й святі були же
ннаті.

СТЕПАН: — Мені мачуху в хату брати?

ГАВРИЛО: — Беруть інші, то й ви можете.

СТЕПАН: — Ні, цьому не бути!

ГАВРИЛО: — Чому не бути? . . А ось погляньте лиш
на себе в дзеркало . . . І загрижені ви,
і схудли дещо, та й діти без догляду,
обслуги. Ви самі занедбані, а що най-
гірше так це, що ваша дитина, хоч мо-
лода ше й слаба, а мусить вже до тяж-
кої роботи братися. А ви ж прецінь
батько, то ж повинні подбати про діти.
Чому ж слабій дівчині забиватися, коли
є жінки, як тури! Ви послухайте мене, а
не пожалуєте . . . Я маю для вас як раз
таку відповідну.

СТЕПАН: — Я не хочу.

ГАВРИЛО: — Вона чоловіче, така, що за два коні по-
тягне. Здорова як дуб і сильна, ну та
ще й не дуже стара. Пошо журитися,
коли є кому роботу виконати! Хай ро-
бить, бо ж на це й створена, що би

робити. Не на дармо дав їй Господь силу й здоровля! То ж хай тягне!

СТЕПАН: —

Щоби над моїми дітьми збиткувалася?

ГАВРИЛО: —

Збиткувалася. А від чого ви? Направду, кажу вам, не стругайте дурня, а послухайте мене. Я вже не одному порадив і помог.

СТЕПАН: —

Та я не знаю її, ні жадної такої жінки.

ГАВРИЛО: —

Таж на це я й є. Це мій «бізнес». Ходіть, підемо до неї. Я вже поговорив з нею, вона й рада, мов молода дівка на музики. Ходіть, зайдемо, зробимо угоду, випємо мокорич, і зробимо велике діло. Памятайте, що це все лиш для добра ваших дітей.

СТЕПАН: —

Та зайти можна і розвідатися. В цьому ще нічого злого нема.

ГАВРИЛО: —

От і мудре слово. Купити, не купити, а поторгувати можна. Ходім. **(до людей)** Дасть Біг, то й добре комісове буде!... **(відходять).**

ДІЯ ТРЕТЬЯ

1. Ява

(Діється в кілька літ пізніше. Ця сама хата, нема в ній ладу, а лиш бруд і нехарність. Діти сидять коло стола й вчаться завданої лекції).

ТАРАС: —

(У старій, витертій загортці, блідий і зажурений): — Так, так, діточки, хоч стільки нашого, як тої старої відьми нема дома. Стільки нашого спокою.

БОГДАНКО: —

(занедбаний): А де наші мамця? Чому покинули нас? Чому татко взяли оци стару бабу, що тільки бє нас, не дає їсти, а до роботи наганяє?

ОЛЯ: —

(дуже бліда, вбого вбрана): Не плач, Данцю. Виростеш, тоді краще буде.

ТАРАС: — (у сторону): Нім виростеш, та відьма зажене тебе в могилу.

БОГДАНКО: — (через сльози): Я так хотів учитися!

ОЛЯ: — Ще будеш учитися, Данцю, не плач. Наші люба неня, стережуть нас. Вони молять Господа про ліпшу долю для нас. Вони з неба все бачать і допоможуть нам.

2. Ява

(Входить, наче чужий, Степан; він з роботи).

ОЛЯ: — Добрий день, таточку.

СТЕПАН: — Добрий день. (здіймає шапку і сідає на лавці).

ОЛЯ: — (приступає до нього): Що вам, таточку? Ви хворі? Що вам болить?

СТЕПАН: — Нічо, Олю, нічо. Я здоров. Мати де?

ОЛЯ: — Не знаю. Вже більш години, як кудись вийшла.

ТАРАС: — (приступає до батька): Так, татку, ви хворі. Журою доїдате своє серце. А це вам не поможе. Що з ними двоїма станеться, як вас не буде? Ось, Данко — він ще малий. Хто ж приголубить його? Нє дайте ж хоч йому загибати в пазурах цієї відьми, нашої мачухи!

СТЕПАН: — Досить, сину, не муч мене!

ТАРАС: — Простіть, татку, я не хочу мучити вас. Я разом з вами терплю, бо не можу дивитися на те: як Оля і Данко вічно лиш плачуть . . . Чиж на те вас неня полішила з нами, щоби позвалили мачусі знущатися над нами? Як не заступитесь за нами, так відьма та замордує нас! . . . Татку, для памяті нашої нені не забувайте сиріт!

СТЕПАН: — (у великому болю): Ох, діти мої!

ОЛЯ: — (припадає йому до грудей): Татку, лю-

бий татку!

СТЕПАН: (з погордою до себе самого): Ні, ё не батько я! Пусти, Олю, пусти, я піду!

ТАРАС: (вздержує його): Батьку! Вспокійтесь! Не зневірюйтесь, лиш діток охороніть від зла!

ОЛЯ: Нам ще буде добре, татку!

СТЕПАН: (гірко): Добре?!

ТАРАС: — Так, нам ще буде добре, щоби лиш ви схотіли.

СТЕПАН: — (сідає знов, узвівши рукаими за голову, крізь слізи говорить: Ох, діточки мої, які ви добрі! . . Дайте хоч виплачатися, а легче стане . . .

Данцю, сину, ходи до мене, не бійся. Я тобі нічого злого не зроблю. Ходи, полюби свого батька.

ОЛЯ: (підступає до Богданка): Іди, Данцю, іди, полюби і покохай татка!

БОГДАНКО: — (іде до Степана).

СТЕПАН: (посадивши його собі на коліна): Ти боїшся мене. Данцю?

БОГДАНКО: — Ні.

СТЕПАН: — А любиш мене?

БОГДАНКО: — Люблю.

СТЕПАН: — Ой, сину мій любий, нещасна дитино!.. (пригорнув Богданка до себе і ревно плаче, а Оля і Тарас стоять коло нього).

3. Ява

(Входить на сцену ТЕКЛЯ, нехарна, товстюха в в пестрому, без смаку вбранню).

ТЕКЛЯ: — А це що? (Усі відскакують).

ТАРАС: — (Спокійно обертається і каже): Родина разом зійшлася.

ТЕКЛЯ: — Яка родина?

- ТАРАС:** — Хиба не бачите? .. Батько і діти.
- ТЕКЛЯ:** — (До Степана): О, ти бісів сину, то ти тут возишся з тими мудрими, голубиш їх, а мої хай розірвуться з плачу?! То ти такий муж!?
- СТЕПАН:** — Я батько, а вони мої діти.
- ТЕКЛЯ:** — (тупнувши ногою): Але я «господиня»!
- ТАРАС:** — На своєму сміттю, але не тут!
- ТЕКЛЯ:** — (бішена): Що!? .. То ти, недопечений мудрагелю, думаєш мене вчити? Думаєш, я таких не бачила, не знаю?! Го-го! Навчу ж я ще й тебе! Не поможет тебе «гайскул»!
- СТЕПАН:** — Не сварися! Їсти давай!
- ТЕКЛЯ:** — Нехай твої вчені діти дадуть тобі їсти!
- ТАРАС:** — Не гризіться нами. Тай не злостіться, бо ще лопнете!
- ТЕКЛЯ:** — (наче скажена): Ти ще смієшся з мене?! Бачиш, батьку, якого сина маєш? Бач, чого в школах вивчився! Такого сина я би давно дала під ключ!
- ТАРАС:** — Або я таку матір!
- ТЕКЛЯ:** — (несамовита): Гвалту! Люде, рятуйте!.. (В зlostі не знає що з собою робити— і кидається до всіх): Марш мені з очей! Всіх повбиваю! .. Ти, смаркатий, марш діти колисати! .. (Дає Богданкові штурханця)!
- БОГДАНКО:** — Ох!
- ТЕКЛЯ:** — (до Олі): А ти, красна паненка, іди води принести! .. Ну, чого стойте. Чи вам позатикало?! .. Делікатні ручки ... Пождіть! (грозить кулаками): Я вам покажу, як слухати маєте! .. ну, чули?! .. Марш мені! .. А ти старий, принеси дров до кухні!
- ТАРАС:** — А мені що?

ТЕКЛЯ: — На стричок!
ТАРАС: Кого? Вас?!

ТЕКЛЯ: — (роздючена до крайності, попихає Степана, штурхає Олю, Богданка тягне за вухо): Я навчу вас кого маєте слухати! Вон мені! (випихає їх всіх з хати, кромі Тараса): А ти, мудрагелю, підожди ще! Я й тобі ще язика вкорочу! Ти ще попамятаєш мене! Вижену я з тебе твою «гайскул»! (те ж відходить).

4. Ява

ТАРАС: — Ой, батьку, батьку! Який сором! Який глум! На твоїх очах кривда чиниться твоїм дітям, а ти нічого не вдієш! . . . Боже, чи на те сироти, щоб над ними знущатися? . . .

ДІЯ ЧЕТВЕРТА

(Вулиця перед хатою Степана; з боку огорожа, кущі й огород;—вулицею надходять два ледарі-пянюги):

1. Ява

I-ий ЛЕДАР: — Ходімо, побратиме, зайдемо до грубої Теклі.

II-ий ЛЕДАР: — Добре, ходім. А буде що випити?

I-ий ЛЕДАР: — Буде. Вона сама гонить «муншайн» (самогонку). А маєш гроші?

II-ий ЛЕДАР: — (Шукає по кишенях): — Та десь щось має бути. А вот знайшов. Є ще «зелений». А вона дорога може?

I-ий ЛЕДАР: — Ні, тільки в неї, знаєш, є дуже гарна пасербиця, та дуже горда бестія! Навіть і дивитися не хоче на нашого брата!

II-ий ЛЕДАР: — Ну, а Текля як?

I-ий ЛЕДАР: — О, вона б охотна дуже, щоб лиш позбутися її.

II-ий ЛЕДАР: — Так заходім. (Ідуть у хату).

2. Ява

(На сцені тихо. Після довшої хвилі викрадаються зо саду: Оля і Богданко, обнявшись, ідуть попід паркан сідають по другій стороні вулиці, під кущем).

ОЛЯ: — Не бійся, Данцю. Тут безпечно. Мачуха вже нам нічого не зробить. Тарас забере нас звідси сьогодні.

БОГДАНКО: — А, що там у хаті діється?

ОЛЯ: — Там гості.

БОГДАНКО: — А, чи Тарас направду забере нас сьогодні?

ОЛЯ: — Так, Данцю. Що лише не видко його! Нам тут і пождати на нього . . .

БОГДАНКО: — А, чи дуже довго треба буде ждати?

ОЛЯ: — Ні . . . Може боїшся?

БОГДАНКО: — Мені холодно. І спати хочу.

ОЛЯ: — (Обгортає його краще, стелить на траву свою загортку): — Лягай, серденько ось тут під кущем. Тут вітер не віє. Лягай і спи. Я буду коло тебе. (Кладе його спати і цілує): — Спи спокійно, мій Данцю любий, безталанний квіт! О небі, о щастю сни! Хоч у сні, щоб щасливий був! . . . Засни, на віки засни . . . На руках ангела до неба полинь, до мами, а там тобі краще буде. Там горя не знатимеш . . . (З хати лунає веселий сміх). Весело їм! Щасливі! . . А ми під кущем! . . .

3. Ява

(Вулицею іде п'яний і під носом бурмотить).

ОЛЯ: — (Налякана): — О Боже, там п'яний іде! (Горнетися до сплячого Богданка).

СТЕПАН: — (П'яний входить на сцену): — Хоч ти одна розрада моя! Ти одна вірна! З тобою все забудеш! (Витягає фляшку з

горівкою). І горе — і голод! . . . Ти одна помагаєш! (**Пє**). — А-а-а! (**Вдоловлений**). Як добре на душі. Тепер і спати спокійно буду. Хай собі жінка сварить скільки хоче! Хай лає і бє! Я не боюся! Я тепер спокійний. (**Іде в хату**). (**Виходить з поза куща**): — Боже! Батько пяний! З горя; з болю розпіячився!

(В хаті піднімається крик).

ТЕКЛЯ: — (**В хаті кричить**): — Ти чого тут, свине, вліз?! Не бачиш, що в мене гості?! Де рило своє пхаєш?! Вон мені з хати! . . Чув! . . (**У сінех ужє**): — Ах ти, хлопське рило! Ти свине хлопська! (**Викидає Степана на вулицю**): — Там тобі місце!

СТЕПАН: — (**Упав**): — А, чорти б тебе взяли, ти стара відьмо! Ти мене з власної хати викидаєш?! Га?! Хто господар хаті, га?! (**Підноситься**): — Добре, піду. Думаєш, що люде не приймуть мене? Шинків жидівських досить у місті!

ОЛЯ: — Тату!

СТЕПАН: — (**Здивований**): — Що? . . мене зовуть?.. Я тато? . .

ОЛЯ: — (**Прибігає до Степана**): — Таточку, що з вами?

СТЕПАН: — Нічо . . . нічо . . . Ти хто?

ОЛЯ: — Не пізнаєте?! . . Це я — Оля!

СТЕПАН: — Це ти, Оля? . . . Ти, доню моя? . . А, що ж ти тут робиш?

ОЛЯ: — Я з Данком . . .

СТЕПАН: — (**Мовби протверезів**): — Що!!.. З Богданком?! . . На вулиці?! Ти з ним сама? І не боїшся?!

ОЛЯ: — Чого боятися? Люде не ходять, а собак не боюся. Вони ліпші від людей.

- СТЕПАН:** Правда. Собаки ліпші . . . Стережись людей! . . . Не вір їм. Бо нема гіршої гадини як людина.
- ОЛЯ:** Знаю, татку.
- СТЕПАН:** А де Богданко?
- ОЛЯ:** Он там під тином, . . . під кущем спить.
- СТЕПАН:** (**Іде до Богданка**): — Мій Данко на вулиці спить. Викинули з хати, як щеня. Ой, сину, мій сину! (**Гірко**): — Ох, проклята моя доля!
- ОЛЯ:** Татку! . . . Що ви? . . . Не гнівіть Бога!
- СТЕПАН:** Бога? . . . А, де-ж Він?! . . . Де-ж правда? Де-ж справедливість! . . . Нема! . . . Нема! . . . (**Паде на вулиці**): — Нема-а!
- ОЛЯ:** Таточку, що вам?! . . . (**Припадає до ного**).

4. Ява

(Надбігає в той же час Тарас).

- ТАРАС:** Що тут?
- ОЛЯ:** Ой! . . . Це ти, Тарасе? . . . Татко. . . .
- ТАРАС:** Що?
- ОЛЯ:** Не знаю . . .
- ТАРАС:** (**Розпинає сорочку на грудях у Степана . . . Слухає биття серця**): — Нічого. Олю . . . Вспокійся . . . Татови нічого не буде. Троха ослабли від горя і горілки. Виспляться й знов будуть здорові.
- ОЛЯ:** Я так стрівожилась!
- ТАРАС:** (**Голубить її**): — Успокійся, Олю.
- ОЛЯ:** Ох! (**Схиляє голову на його груди**).
- ТАРАС:** Де Данко?
- ОЛЯ:** Он там спить . . .
- ТАРАС:** (**Підходить до Богданка**): — Бідна сирітко. Де-ж твоя школа? Де-ж золоті мрії? . . . Усе минуло . . . Зараз навіть чистої сорочки нема.

-
- ОЛЯ:** Я так боюсь про нього! . .
- ТАРАС:** — Годі, Олю . . . Тобі холодно. Ти спати хочеш.
- ОЛЯ:** — Ні.
- ТАРАС:** — (Здіймає свою загортку): — Бери, Олю і вдягай, та лягай спати.
- ОЛЯ:** — Тобі холодно буде.
- ТАРАС:** — Нічого. Лихе не загине . . . Лягай. Я буду при вас сидіти, бо годі батька самого лишати на вулиці . . . Завтра вже будете зі мною. А покищо лягай і спочинь.
- ОЛЯ:** — (Цілує його): — Братіку, мій добрий... Добра ніч.
- ТАРАС:** — Спи спокійно.
- ОЛЯ:** — (Лягає і поволі засипляє).
- ТАРАС:** — (Після довгої мовчанки, дивлячись на сплячу рідню): — От. де рідня зійшлася. На вулиці, недалеко власної хати, діти, як злодії під корчем сплять. Людей бояться, як звірів . . . Як бішених собак . . . А батько -п'як он серед вулиці лежить . . . А я . . ? . . Шкода лиш ціх двоє нещасних, невинних квіточок, що вянуть, гинуть, самі не знають за що . . . Ох, батьку нещасний, батьку, зродив ти дітей, та не зумів долі їм дати . . . (Робиться темно. Світла в місті гаснуть). . . Що-ж хиба й я троха здрімаюся . . . (Опирається на тин . . . Темна ніч . . . Степанови сниться . . . Приходить Катря). . .

5. Ява

- КАТРЯ:** — (Тихо). — Степане, Степане. . .
- СТЕПАН:** — (Через сон): — Га . . ?
- КАТРЯ:** — Степане!

- СТЕПАН:** — (Піднімає голову: — Дивиться на Катрю з переляком). — Це ти?... Ти, Катре?...
- КАТРЯ:** — Я, Степане...
- СТЕПАН:** — (Хоче встати, та не може).
- КАТРЯ:** — Де наші діти?...
- СТЕПАН:** — Діти?... Ага?... Діти?... не знаю... Ось мої діти під тином, на вулиці, а ти, батько, пяний, серед вулиці лежиш! А ти присягав, присягав на нашу любов їх охороняти!... І де ж твоя присяга?... Я так тебе любила, а ти моїх діток покинув!
- СТЕПАН:** — Я, Катре...
- КАТРЯ:** — Я заберу свої діти із дому прокляття і гріха. А тебе покину, бо ти слабий серцем, слабий духом. (**Іде до дітей**).
- СТЕПАН:** — Ні, Катре! Я сильний! Я додержу присягу!
- КАТРЯ:** — Ні. Тут дім прокляття і гріха. Там жінка, чужка по крові й душі, поганить мій дім, вбиває діток! (**Схиляється над Богданком**): — Сину мій, моя дитино!
- СТЕПАН:** — Ні, Катре! Не бери, не бери! Я-я-я... (Зривається і в тому пробуджується...) Катря зникає... З хати, через вікна світло продирається... чути веселий спів...)
- СТЕПАН:** — «Чужинка по крові й душі»... Так. Це Катря сказала. Її дух був тут. Моя хата — дім гріха, а діти на вулиці! І я — батько, га?!... Я?!. Батько?!. Так, я батько, і зараз по батьківськи зроблю порядок. Діти мої на вулиці, а ма-чуха веселиться з пяницями в моїй хаті... Та не так має бути... Мої діти мають бути в моїй хаті, а не волоцю-

ги! . . . (Будить Тараса). — Тарасе, вставай! . . .

ТАРАС: —

Що таке? . . .

СТЕПАН: —

Вставай. Ідем у хату. Буди Олю. (Бере Богданку на руки й іде в хату . . . Тарас будить Олю . . . в хаті повстає крик) . . .

СТЕПАН: —

(Кричить у хаті): — Скінчилося ваше, шубравці! Он там, голубчики, ваше місце! (Викидає пяниць на вулицю). І ти, моя чарівнице, іди звідкіля прийшла!) (Ї теж викидає на вулицю). Ставши у дверей): — Тепер у нас буде свій празник.

П Я Т А   Д І Я

(Ця сама хата, лиш гарно прибрана й чиста. Усюди вишивані рушники . . . Ще дуже з раня . . . Тихо . . .)

1. Ява

СТЕПАН: —

Ще сплять мої голубята. (До образа Катрі): — Сьогодні, моя мила, великий день. Я його не забиваю. І хоч тебе нема між нами, та дух твій завжди з нами. Коби ти могла поглянути на наші діти тепер! Я додержав своєї присяги, Катре. І ти горда була би не лиш із дітей, але і з мене . . . Та годі. Скородіти повстають . . . Та за цей час мені треба піти й купити квітів . . . (Відходить) . . .

ОЛЯ: —

(Легенько відчинивши двері з двору, вся обладована квітами): — Ух! Мало що не приловили . . . Щастя, що вспіла я скритися за кущ . . . А тепер спокійно возьмуся до роботи . . . Хлопці певно ще сплять . . . Заки вони встануть, я вспію прибрати все і зробити їм милу

несподіванку . . . Сьогодні-ж бо день нашої мами, і ми відсвяткуємо його дуже торжественно! . . Покищо зложу квіти в оцю вмивальницю . . і візьмуся зараз до роботи . . .

3. Ява

(Зо своєї кімнати виходять на пальцях Тарас і Богданко, не завваживши Олі) . . .

ТАРАС: — Пст. Тихо, Данку, не побуди . . . Ми підем у поле і назбираємо квіток та приберемо нашу неню. **(Викрадаються)** . . .

ОЛЯ: — **(Ставши на боку, ввесь час їм придивляється):** — А куди-ж то ви так?

ТАРАС і БОГ.: — Га-а! **(Стають здивовані)....**

ОЛЯ: — Куди-ж то ви так з раня?

ТАРАС: — Та ми лиш так, теє . . .

ОЛЯ: — Признайтесь! . . .

БОГДАНКО: — Ми хотіли принести трохи квіток для мами.

ОЛЯ: — Ну й здогадалися! Ось гляньте, що я тут маю.

БОГДАНКО: — Ов! Як багато?!

ТАРАС: — Ходи, Данку, і нам треба дещо принести.

ОЛЯ: — Ідіть, та скоро вертайтеся. . . **(Хлопці відходять)...**

4. Ява

ОЛЯ: — **(Сама . . . Скоро звивається: ставить стіл по середині). Ось тут стіл. Накрию його найкращою скатертю. . . (Іде до комоди, витагає скатерть і застелює стіл).. А тепер образ. **(Здіймає зо стіни образ Катрі і ставить на столі) . . .** А зараз вазонки. **(Кладе вазонки коло об-****

раза . . . Живі квіти кладе у флакони і теж укладає коло образа . . . Крім цего розстелює квіти на столі довкола):— Ось так, ненечко дорога, вберемо тебе красно й багато в пишні квіти . . . Пахощі їхні це наша сердечна любов . . . То-ж то і тато наші врадуються! Коби лиш скоро ціх два шибеники повернулися! Їм вже пора прибути! . . (Чути, як здалека хтесь біжить, і чим раз блище . . .)

ОЛЯ: — Ось і біжути . . . !

5. Ява

(Вбігають Тарас і Богданко).

ОЛЯ: —	Де-ж ви так довго барилися?
ТАРАС: —	Тихо, не свари, — ось бери конвалійки.
ОЛЯ: —	А де-ж ти їх назбирав такі гарні? . .
ТАРАС: —	Опісля будем балакати, а тепер убирай стіл.
ОЛЯ: —	Усе готово. Але де-ж ти їх поставиш?
	Бач, нема місця.
ТАРАС: —	Зараз. (Думає): — Ось, один флаконик поставлю тут по лівій стороні, а другий на правій. Давай флакони.
ОЛЯ: —	(Вибігла і зараз же внесла два малі флакони).
ТАРАС: —	(Сам укладає флакони). Ось так. Наче два поставники з квітів.
ОЛЯ: —	Ах, як гарно!
БОГДАНКО: —	А я таки так. Без флаконів, розстелю свої незабудьки, гей би у стіл матусеньки, щоб легенько їй було ходити до нас.
ОЛЯ: —	Ах, які красні! А де-ж ти їх назбирав?
БОГДАНКО: —	Знаєш цей скрут, де залізниця завертає поза місто? . .

ОЛЯ: — У тих мочарах?!

БОГДАНКО: — Еге-ж!

ОЛЯ: — І ти не боявся, що втонеш?

БОГДАНКО: — Якже-ж це, щоби для нені, та боятися? А впрочім, хочби, так щож? Це для нені.

ОЛЯ: — Данцю! (Голубить його): — Ох, коби лиш тато скоро вернули й побачили, як це все гарно!

6. Ява

СТЕПАН: — (Що ввійшов знечевя і ніким незаважений стояв у дверях, приглядаючись усьому): — Я тут, діти.

ОЛЯ: — Ох!

СТЕПАН: — Я все бачив. А на яку памятку ви це все зробили?

ОЛЯ: — Сьогодні — «День Матері», татку, і ми поклін складаємо нашій ненечці, і хочемо її розвеселити.

ТАРАС: — Щоб знали, що ми їх не забуваємо.

СТЕПАН: — (Втираючи слезу): — Добрі ви, діти!.. А до вашого огородця я зложу ось цю одну червону рожу. (Складає її на незабудьках).

ОЛЯ: — І ви тату, памятаєте про милу неню! Я навіть знаю, що всі підемо до церкви помолитися Богові за нашу добру матусю.

СТЕПАН: — Так скоріш убирайтесь!

7. Ява

(Хтось застукав у двері).

СТЕПАН: — Прошу!.. (Входить Текля, бідна зо своїми малими дітьми, в лахміттю): — О, це ти?.. Чого прийшла?

ТЕКЛЯ: — Я прийшла прошення просити, — хати

і хліба для моїх дітей. Хоч вони не твої, а мої, та що-ж я сама вдію? Діти, прийміть нас до себе . . . Ради доброї памяті вашої нені, простіть мені безталанній, за це; що я вас кривдила . . . Прийміть, я буду старатись. як добра мати бути . . .

- СТЕПАН:** -- Що діти скажуть.
- ТЕКЛЯ:** — У цей великий день, не гнівайтесь на мене. Простіть.
- ОЛЯ:** — Та ми не гніваємося, правда, татку?
- СТЕПАН:** — Ні.
- ТАРАС:** — І я ні.
- СТЕПАН:** — Ну що-ж, як діти простили, так оставайся і веди дім.
- ТЕКЛЯ:** — Спасибі. Ти, Степане, не пожалуєш того, що показав своє серце. І дітям твоїм старатисьму за рідну стати.
- ОЛЯ:** — Ідіть, мамо, у спальню і переодягніться, а я вберу Михася та Іринку, щоб разом пішли до церкви.
- ТЕКЛЯ:** — Ні, діти. Перше ось тут клякнімо перед вашою мамою і помолімся. (**Всі клякають**). . . Прости, Катре. Я була зла і грішина . . . Твої діти простили. Я буду старатися їм тебе заступити. Поможи мені бути гідною матірю твоїх дітей! Я гріх свій відпокутую. Ти благослови мене . . . Поможи мені . . .

Завіса спадає поволі.

КІНЕЦЬ.

